

# Dlouhodobá péče na Slovensku a inovativní řešení v Rakousku

**V následujícím článku bychom vás chtěli seznámit s některými prvky systému dlouhodobé sociálně-zdravotní péče na Slovensku a představit některá inovativní řešení dlouhodobé péče, která poskytovatelé sociálních služeb zrealizovali v Rakousku.**

■ **Text: doc. Ing. Ladislav Průša, CSc.,** proděkan pro vědu a tvůrčí činnost, Fakulta veřejných politik Slezské univerzity v Opavě;  
**Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA,** prezident APSS ČR

## ➤ Dlouhodobá sociálně-zdravotní péče na Slovensku

Poskytování služeb dlouhodobé péče není na Slovensku upraveno jedním zákonným předpisem, ale souborem zákonů v oblasti sociálních služeb a zdravotní péče. Obě oblasti nejsou dostatečně propojené a poskytovatelé nejsou motivováni při poskytování potřebné péče spolupracovat. Dlouhodobá péče je poskytována jako součást systémů zdravotní a sociální péče a je organizována na regionální a místní úrovni.

Konkrétní druhy sociálních služeb jsou na Slovensku obdobné jako v Česku. I přes velkou variabilitu sociálních služeb a rostoucí poptávku po nich není jejich kapacita především v pobytových službách dostatečná. Čekací listiny pro zájemce jsou dlouhé a kvalita veřejně poskytovaných služeb je vnímána jako nízká. Jistou alternativou pro zajištění potřebné péče představují soukromá zařízení, úhrady za poskytovanou péči v nich jsou ovšem vysoké, zařízení se tak stávají pro většinu obyvatel nedostupná.

V rámci systému dlouhodobé sociálně-zdravotní péče na Slovensku je odpovědnost za poskytování potřebné péče přenesena na rodinné příslušníky. V důsledku toho je ekonomická neaktivita žen, způsobená povinnostmi vyplývajícími ze sociální péče, jednou z nejvyšších v rámci EU.

## ➤ Financování dlouhodobé sociálně-zdravotní péče

Slovensko na dlouhodobou sociálně-zdravotní péči trvale vynakládá velmi málo finančních prostředků, v roce 2017 činil podíl takto vynaložených výdajů na HDP 0,9 %, což je jedna z nejnižších hodnot v rámci zemí OECD.

Služby dlouhodobé sociálně-zdravotní péče nejsou na Slovensku financovány v rámci samostatného schématu. Přístup

k financování je odlišný podle toho, zda se jedná o služby poskytované veřejnými, či neveřejnými poskytovateli. Veřejní poskytovatelé sociálních služeb mají automaticky hrazenou činnost z rozpočtu obce a vyššího územního celku. Pokud je soukromý subjekt registrován jako poskytovatel sociální péče, musí být financován pouze ze soukromých zdrojů, neveřejným poskytovatelům je obec povinna poskytovat finanční příspěvek pouze v případě, že je sama požádá o poskytování služeb, které není schopna zajistit. Tento postup je výrazně odlišný od situace v ČR, způsobuje vysokou nerovnost mezi poskytovateli služeb a může být živnou půdou i pro korupční prostředí. Na tuto skutečnost reagovala slovenská vláda v září 2021, kdy přijetím návrhu novely zákona č. 448/2008 Z. z. navrhuje zrovnoprávnit přístup k veřejným financím všem poskytovatelům sociálních služeb. Tato novela by měla vstoupit v platnost 1. ledna 2022.

**Jedním z cílů zákona o sociálních službách je zajistit profesionální poskytování sociálních služeb, a tak zvýšit i jejich kvalitu.**

Uživatel sociální služby je povinný zaplatit úhradu za poskytovanou službu ve výši určené poskytovatelem služby ve smlouvě, na úhradě nákladů mají povinnost podílet se členové jeho rodiny. Uživatel sociálních služeb se může dobrovolně rozhodnout, že si bude sociální služby hradit v plné míře sám (institut samoplátcovství). V tom případě mu odpadá povinnost podstoupit lékařské a sociální posouzení jeho celkové sociální situace, což značně zjednodušuje celý proces poskytování služby. Vyšší finanční příspěvky od klientů jsou vnímány jako další ze způsobů stabilizace systému, na finančním trhu pozornost směřuje více k pojištění péče o závislé osoby.

Veřejný poskytovatel sociální služby

stanoví výši úhrady za služby a způsob její úhrady smlouvou s uživatelem podle všeobecně závazných předpisů obce nebo vyššího územního celku.

Neveřejný poskytovatel sociální služby určí výši úhrady za služby a způsob její úhrady smlouvou s uživatelem podle aktuálních cen uvedených v ceníku, který je zveřejněn na webových stránkách poskytovatele.

Ošetřovatelská péče v sociálních zařízeních je financována v rámci systému zdravotního pojištění.

## ➤ Kvalita sociálních služeb

Zákon o sociálních službách zavedl na Slovensku povinnost poskytovatelů sociálních služeb plnit podmínky kvality poskytované sociální služby. Zákon podrobně určuje kritéria, standardy a indikátory kvality poskytované služby, které jsou členěny do čtyř oblastí (dodržování základních lidských práv a svobod, procedurální, personální a provozní podmínky). Definování, plnění a hodnocení těchto podmínek je jedním ze základních nástrojů zvyšování kvality života klientů služeb, jejich sociálního začleňování a odborného poskytování sociálních služeb.

Jedním z cílů zákona o sociálních službách je zajistit profesionální poskytování sociálních služeb, a tak zvýšit i jejich kvalitu. Jedním ze základních předpokladů dosažení tohoto cíle je vzdělávání zaměstnanců sociálních služeb z důvodu potřeby splnění kvalifikačních předpokladů pro výkon sociální služby a zároveň dalšího vzdělávání a prohlubování kvalifikace zaměstnanců. Zákon přesně definuje požadavky na výkon všech činností, které jsou realizovány při poskytování sociálních služeb, supervizi může vykonávat fyzická osoba, která má vysokoškolské vzdělání ve studijním oboru sociální práce, sociální služby a poradenství, sociální pedagogika, speciální pedagogika, léčebná pedagogika, psychologie nebo uznaný doklad o takovém vysokoškolském vzdělání vydaným zahraniční vysokou školou a absolvovala odbornou akreditovanou přípravu supervizora v oblasti sociální práce nebo poradenství v rozsahu nejméně 240 hodin.

Pozitivně je nutno hodnotit skutečnost, že zákon o sociálních službách definuje maximální počet uživatelů sociálních služeb připadajících na jednoho zaměstnance a minimální procentuální podíl odborných

zaměstnanců na celkovém počtu zaměstnanců. Cílem tohoto opatření je zabezpečit kvalitu při poskytování jednotlivých typů služeb.

V září 2021 přijala vláda SR návrh Strategie dlouhodobé sociálně-zdravotní péče, jejímž cílem je propojit pečovatelskou a zdravotní péči při poskytování podpory a pomoci především skupinám obyvatel dlouhodobě odkázaných na péči. Taková koordinace v současnosti na Slovensku absentuje, záměrem strategie proto je vytvořit podmínky pro poskytování sociálních služeb na komunitním principu tak, aby mohl člověk co nejdéle setrvat ve svém přirozeném prostředí; jde tedy o prioritizaci poskytování terénních a ambulantních sociálních služeb před pobytovou formou a zajištění lepší kvality života pro tuto skupinu osob.

### » Sociální inovace v Rakousku

Od roku 2004 uděluje rakouská asociace Lebenswelt Heim cenu Rakouska za inovační projekty v rezidenční dlouhodobé péči. Ocenění jsou udělována jednou za dva roky. Jde o projekty, které musí reálně fungovat a být osvědčeny praxí. Podané projekty jsou posouzeny odbornou porotou. Nižší přinášíme některé vybrané inovativní projekty z období 2017 a 2019.

*Šetrný přesun klientů do centra pro pacienty s demencí aneb Náš speciální způsob, jak přivítat nové obyvatele (Sozialhilfe, Liezen)*

Od prvního telefonního hovoru až po den nástupu do služby Seniorenhoamat Lassing celou rodinu doprovází jeden člen týmu. Servis zahrnuje vše – od podpory v administrativních záležitostech až po příjemné osobní přivítání nového obyvatele na prahu jeho nového domova. Na jedné straně pracovníci domova pomáhají rodinným příslušníkům najít vhodné řešení situace, kdy jejich blízcí potřebují profesionální péči, na druhé straně chtějí budoucím obyvatelům pomoci překonat pochybnosti a obav y tím, že jim nabídnou pomoc člověka, na kterého se mohou obrátit.

V zařízení mají různé služby, jež umožňují navštívit domov a prohlédnout si prostředí, aniž by musel být člověk ubytován. Trvalé přestěhování pak přijímá klient pozitivněji a proběhne s co největším respektem.

Každou první středu v měsíci se koná tzv. Paměťová kavárna v Hoamatcafé (ve veřejné kavárně domova), kde pacienti s demencí a jejich rodiny dostávají profesionální a tolik cennou podporu. Paměťovou kavárnu založila bývalá vedoucí oddělení demence Martina Kirbisser, jež je v současnosti odpovědná za projekt „Lebenslinien“, mobilní konzultační službu. Na každé

Paměťové kavárně je přítomna expertka na demenci Martina Kirbisser a jeden z vedoucích skupin pro seniory. Rozhovor o každodenních výzvách, se kterými se potýkají rodiny a jejich blízcí s demencí, a výměna zkušeností probíhají při návštěvě kavárny v uvolněné atmosféře. Odborníci jsou připraveni odpovědět zájemcům na všechny otázky. Návštěva kavárny není zpoplatněna. Experti zajistí, aby se do diskuze mohli

### Ošetrovatelská péče v sociálních zařízeních je financována v rámci systému zdravotního pojištění.

zapojit i pacienti s demencí. Ve stylové atmosféře kavárny se nemocní vůbec necítí jako v domově pro seniory, první kontakt s centrem a personálem tedy probíhá naprosto přirozeně.

Domov také nabízí pravidelné návštěvy v denním centru, aby zaměstnanci pomohli příbuzným, kteří se starají o svého blízkého doma, a to včetně každodenní kyvadlové dopravy do denního centra a zpět. Návštěvy centra lze plánovat a organizovat individuálně dle potřeb všech zúčastněných osob. Zdroje a zájmy každého z návštěvníků jsou akceptovány a brány vážně.

Žadatelé jsou doprovázeni od prvního kontaktu až do doby, než se stanou oficiálními obyvateli. Kompetentní profesionálové poskytují podporu, porozumění a také žadatele přivítají. Zvláště pacienti s demencí tento jemný způsob doprovázení posiluje a povzbuzuje.

Před nástupem do Seniorenhoamat Lassing může každý budoucí obyvatel očekávat návštěvu doma, v nemocnici nebo v jiné instituci. Hlavní myšlenkou vedoucího administrativy Christopha Zambergera bylo seznámit se s každým z klientů v jeho přirozeném prostředí.

*Kulinářské speciality na kolech (NÖ Pflege- und Betreuungszentrum Klosterneuburg, Niederösterreich)*

Během rekonstrukce kuchyně v roce 2018 vyřadili v domově odkládací pojízdný stolek, pro který již neměli žádné další využití. V rámci udržitelnosti však uvažovali, k jakým účelům by jej mohli ještě použít, a tak přišli s nápadem udělat z něj kuchyni na kolečkách.

Vytvořili „kulinářskou hodinku“ a zařadili ji do týdenních plánů denních aktivit. Okamžitě dostávali pozitivní zpětnou vazbu. Za přítomnosti klientů ve společenských místnostech tak byly připravovány

pokrm y z vajec, palačinky, jablka v županu nebo guláš. Navíc mohli do celého procesu přípravy pokrmu zapojit samotné klienty a využít tak více jejich smyslů.

Využití našly i vyřazené vozíky na ohřívání talířů, ze kterých správce vyrobil záhonky s bylinkami, které pracovníci mohli pro změnu používat v kulinářských hodinách.

*Fotoprojekt „90Plus!“ (Wie daham – Senioren- und Pflegezentren, Oberösterreich)*

Fotoprojekt fotografa Michaela Seyera „90Plus!“ zapojil 20 seniorů z pobytového zařízení ve věku od 90 do 103 let. Fotograf fascinujícím způsobem zobrazil dlouhý a pohnutý život těchto seniorů. Pořízené fotografie, otisky rukou a nohou, ale i krátký film odrážejí jedinečnou stopu této generace a dopřávají jí pozornost.

Celý fotografický projekt byl prezentován před více než 150 hosty v Uměleckém domě v Klagenfurtu a vzbudil značné mediální ohlasy. Rakouská veřejnoprávní televize mu dokonce věnovala samostatné vysílání – Poklady stáří. Fotograf byl pozván do studia společně s tehdy 92letou Bertou Uanschou.

*Aktivní práci s veřejností proti nedostatku zaměstnanců v sociálních službách (NÖ Pflege- und Betreuungszentrum Amstetten, Niederösterreich)*

Záměrem organizace je přitáhnout více mladých lidí k práci v sociálních službách. Chce je proto oslovit včas a umožnit jim, aby si přímo u nich mohli udělat obrázek o práci v pomáhajících profesích.

Najít vhodné a angažované spolupracovníky je pro budoucnost segmentu dlouhodobé péče klíčové. Hlavní aktivitou tohoto projektu je aktivní oslovování mladých lidí v období, kdy se rozhodují o svém dalším směřování, resp. studiu. K naplnění tohoto cíle byli speciálně vyškoleni zaměstnanci organizace, aby uměli vhodně prezentovat, jak funguje „péče v jejich zařízení dlouhodobé péče“ v rámci vyučování na střední škole v Amstetten. K tomuto účelu vznikl také moderní leták (na základě podnětů a expertíz ze setkání peer pracovníků). Vznikl také koncept tzv. „Schnuppertage“ (doslova čichací dny) neboli zkušební dny. Polovina dne je věnována teorii, ve druhé polovině přichází na řadu praktická část.

*Článek vznikl v rámci studie Zahraniční expertiza porovnávací modely fungování dlouhodobé péče v Evropě s akcentem na Rakousko, Slovensko a Švýcarsko a přenositelnost dobré praxe do České republiky z pohledu celorepublikové profesní organizace pro Kraj Vysočina.*